

Az Egyetemi Könyvtár

ILYEN VOLT

AZ 1777 SZEPTEMBEREBEN megalapított Egyetemi Könyvtár a legrégebb hazai tudományos könyvgyűjteményből, a jezsuiták nagyszombati kollégiumi könyvtárából vált hazánk meghatározó és egyik leggazdagabb gyűjteményévé.

A nagyszombati jezsuiták kollégiumi könyvtárát 1561-ben hozták létre. A szerény gyűjtemény a nagyszombati egyetem megalapításakor vette át az egyetemi könyvtár szerepét. A rend feloszlásakor, 1777-ben az egyetemet és vele együtt a könyvtárat – amelynek állománya a feloszlott rendek értékes kézirataival, ősymotatvínyaival is bővült – Budára, a királyi palotába költöztették. Két év múlva az egyetemi könyvtári szabályzat kiadásával látott napvilágot az első magyar állami könyvtári szabályozás, amely többek között az összes hazai nyomdát kötelezte a kötelező példányok beszolgáltatására. Ez is nagyban hozzájárult az Egyetemi Könyvtár állományának gyarapodásához.

Az intézmény 1784-ben ismét költözött, II. József rendeletére a ferences templom és a mai Reáltanoda utca közti területen, az addig a rend tulajdonában álló egyemeletes kolostorépületben kapott helyet. Többek között ekkoriban került a könyvtár birtokába a Kaprinay-féle kézirategyűjtemény, a Winkler-kódex néven ismert, 1506-ból származó nyelvemlékgyűjtemény, de 1809-ben József nádor könyveinek jelentős része is a könyvtárhoz került. Toldy Ferenc igazgatása idején vált a könyvtár a tudományos és szellemi élet középpontjává. Személyében az első világi vezető került az intézmény élére, kinevezésével irodalomtudományi ismereteit és az Akadémia könyvtárával kapcsolatos szervezési munkáját óhajtották elismerni. Toldy többek között elérte, hogy a korszerűtlen és egyre szűkebbé váló intézmény felújítását sike-

ILYEN LETT

rült az egyetemi építkezések általános tervébe felvetetnie. Az építkezés megkezdését azonban először a központi igazgatás bécsi szervei hátráltatták, majd 1848-ban végleg lekerült a napirendről. „Évtizedeken át a Ferenczrendiek zárdája melletti börtönszerű és szurtos helyiségbe volt az egyetem könyvtára szorítva, az ifjúság számára egy tömlőcsfélé szűk és sötét terem állt nyitva, hová csak kis része fért be az olvasni kívánóknak, a könyvek folyvást szaporodó ezrei egymásra halmozva heverték és hevernek, az egyetemi tanács és a közoktatási ministerium csak a legsürgetőbb szükségnek engedett, midőn végre egy, az ország első tudományos intézetéhez és a fővároshoz méltó díszes könyvtári palota építését elhatározta” – írta a Magyarország és a Nagyvilág egyik korabeli száma az új épület keletkezésének körülményeiről.

A Toldy által is képviselt egyszerű, de modern, praktikus belső elosztású építmény helyett az akkori minisztérium által támogatott és számos kritikát kiváltó barokkos könyvtárpalota terve valósult meg. A Skalnitzky Antal elképzelései alapján 1872-ben megépült tömb erőteljes sarokkupolájával és díszes homlokzatával a szemközti sarkon álló Pesti Hazai Takarékpénztár épületéhez alkalmazkodott. Ekkoriban még mindkét épület kiemelkedett a környező, alacsonyabb házak gyűrűjéből. Ekkor még a későbbi Central kávéház sem állt.

Az 1974-es metróépítéskor, az egyik robbantáskor az Egyetemi Könyvtár (1954 óta az Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtárainak központja) épülete komoly sérüléseket szenvedett. Főfalai szinte kettéváltak, és az állományában is jelentős károkat okozott. Az intézmény rekonstrukciója 1982-ben kezdődött el és néhány éve fejeződött be. (G. R.)

Magyar Nemzet Pest-Buda 2002. szeptember 27.